

Журба К.О., м. Київ

ВИХОВАННЯ СМИСЛОЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ ОСНОВНОЇ І СТАРШОЇ ШКОЛИ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто практичний аспект виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи у проектній, ігровій та арт-терапевтичній діяльності. Розкрито специфіку застосування зазначених методик у позакласній роботі загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: *смисложиттєві цінності, школярі основної і старшої школи, проект, ігрова діяльність, арт-терапевтична методика*

The article deals with the practical aspect of raising the : values of meaning of life in basic and high schools school pupils in design, gaming and art therapy activities. The specifics of the application of these techniques in the extracurricular work of a comprehensive educational institution are disclosed.

Key words: *values of meaning of life, pupils of basic and high schools, project, game activity, art-therapeutic technique*

Виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи є одним з пріоритетних завдань сучасної педагогіки і виховання з огляду на такі сучасні виклики як: перманентна криза суспільства, життєва невизначеність, депресії та розчарування, які поглиблюються віковими кризами, матеріальна залежність від дорослих, інфантилізм, неможливість реалізувати себе. Це потребує посилення уваги до смисложиттєвої сфери зростаючої особистості та створення сприятливих умов для виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи.

Осмислення значущості смисложиттєвих цінностей школярами основної і старшої школи здійснювалося у проектній діяльності. Використання проектної роботи мало на меті формування стійкого інтересу школярів до проблеми смислу життя і смисложиттєвих цінностей, де педагог виконував роль фасилітатора, радника, експерта. Особлива увага зверталась на соціальну та особистісну значущість проекту, можливості практичного використання досягнутих результатів.

Ми погоджуємося з положенням Є. Полата стосовно проектної діяльності, яку він характеризує як психолого-педагогічну технологію, що поєднує дослідницькі, пошукові, проблемні, творчі і самотворчі методи.

Метою проектної діяльності є осмислення, розробка проблеми, практичний результат, який можна застосувати на практиці, який є для виконавців особистісним здобутком.

Таким чином, „метод проектів – це технологія, зорієнтована не тільки на інтеграцію фактичних знань, але і на їхнє застосування та придбання нових. Для проектів завжди є важливим по-перше, рішення певної проблеми, а по-друге значущість результатів” [3, с. 163].

У роботі з дітьми використовувалися інформаційні, творчі, ігрові та практико-орієнтовані проекти з різними термінами виконання. Слід відмітити, що проекти виконувалися як одноосібно, так і мікрогрупами (двоє чоловік) та групами (5-6 чоловік).

Проектна діяльність реалізовувалася за певним алгоритмом, у декілька етапів, представлених нижче:

1. Підготовчий етап (визначення мети і завдань проекту).
2. Планування (визначення структури, шляхів і засобів реалізації проекту).
3. Робота з інформацією (відбір та аналіз інформації).
4. Оформлення проекту та підготовка презентації.
5. Представлення проекту.
6. Оцінка проекту.
7. Аналіз та корекція проекту.

Так, запропоновані нами *інформаційні* («Документи ООН, про право кожного на самовизначення і самореалізацію», «Людина у пошуках смислу життя», «Буттєві і смисложиттєві цінності»), *творчі* («Що може людина», «До вершин свого вищого Я»), *ігрові* («Діалог епох про смисл життя», «Перепони на шляху до мети», «У пошуках духовних скарбів»), *практико-орієнтовані* («Я і моє покликання», «П'ять кроків на зустріч собі», «Щоб бути успішним») проекти формували навички самостійної і командної роботи, відповідальності, здатності визначати для себе посильну цікаву проблему, презентувати своє

рішення і своє бачення, відстоювати свою точку зору, а також брати участь в обговоренні інших проектів також.

Перевагами проектів було вивчення реального досвіду вирішення різних смисложиттєвих проблем, а також реальних ситуацій, які були у центрі уваги школярів, що мотивувало їх до вироблення зваженої життєвої стратегії, моральної поведінки.

Окрім того, за оцінкою батьків, участь у проектній діяльності сприяла розвитку таких якостей у дітей, як самостійність, упевненість у собі, комунікабельності, активності, оптимізму та позитивного ставлення до життя, навичок презентації та самопрезентації.

Різні стратегії відпрацьовувалися у ході ігрової діяльності, яка, на наш погляд, найкраще підходила для відпрацювання необхідних умінь і навичок у школярів.

Велика увага приділялась формуванню позитивного ставлення до життя, готовності до змін і самозмін, умінню приймати моральне рішення, визначати життєву мету, планувати життя, обирати відповідні засоби.

У дослідній роботі широко використовувалися рольові і ділові ігри. У цьому випадку рольові ігри характеризувалися поставленою задачею чи проблемою, яка вирішувалася у ході розподілу ролей, а ділові ігри виступали імітаційним моделюванням різних явищ чи процесів, реальної діяльності, що допомагало школярам в ігровій діяльності краще зрозуміти ситуацію та набути навичок конструктивної взаємодії.

Ігрова діяльність здійснювалася за такими етапами:

- визначення теми і мети гри;
- ознайомлення усіх учасників з сюжетом гри;
- розподіл ролей та інструктаж;
- моделювання процесу діяльності та визначення рольових задач;
- рольова взаємодія учасників гри та пошук рішення;
- розгляд альтернативних рішень;
- аналіз гри.

Так, у сюжетно-рольовій грі «Життєві уроки від Аліси з Країни Чудес» та «Дружні поради Маленького Принца» учні розподіляли між собою ролі за персонажами відомих творів та розігрували сценки, використовуючи цитати з відомих творів. Так, у сюжетно-рольовій грі «Життєві уроки від Аліси з Країни Чудес» Кіт запитував у дітей: «Чи маєте Ви мету?», після чого інші герої намагалися допомогти Алісі і дати їй свої підказки, як не заблукати у житті. Серед підказок використовувалися цитати з твору, які діти повинні були розтлумачити для інших.

Важливим напрямком виховної роботи була допомога підліткам і старшокласникам, які переживали вікову кризу, життєву розгубленість, трансформацію чи втрату смисложиттєвих цінностей. Головною метою арт-терапевтичних занять була емоційна підтримка та гармонізація особистості. Використані нами арт-терапевтичні методики допомогли школярам краще зрозуміти себе, свої бажання, підняти рівень само сприйняття.

Арт-методики передбачали зняття напруги та змагальності у групі, що досягалося завдяки використанню відповідних вправ, а також відсутності оцінок та інтерпретацій результатів творчої діяльності дітей.

Так, згідно використаної нами методики Н. Бондаря „Трояндовий кущ” [1, с. 35], дітям пропонувалося уявити себе кущем троянд й дослідити власне буття у його якості.

У своїх малюнках діти мали змогу осмислити власне життя, опираючись на власний досвід, використовуючи різні елементи.

Як показав аналіз результатів робіт 16,5 % покладаються лише на себе, 18,9% готові обходитись без сторонньої допомоги, 25,9 % потребують підтримки лише у складних ситуаціях.

Частина (28,4%) прагнуть реалізувати власне призначення, як то дарувати красу, пахощі, нектар, бути корисним, піднімати настрій, дивувати, заспокоювати, вносити гармонію.

Частина (6,8%) зайняла егоцентричну позицію, що виражалось у зверхності, домінуванні над іншими квітами, не такими гарними, почутті власні

переваги і значущість для господарів потреби у постійній увазі (прополюванні, поливанні, підстриганні та ін).

Ще одна група (3,5%) демонструвала залежність від різних обставин: стихії, господарів, дітей „обламали квіти”, „перестали поливати”, „замело снігом” та страхи „боюсь морозів, засухи”, боюсь тварин, дітей тощо.

Отримані дані показали, що виховання смисложиттєвих цінностей у школярів основної і старшої школи потребує пильної уваги у різних видах діяльності, корекції та узгодженості виховних впливів для більшої ефективності.

Практика показала, що виховна робота сприяла набуттю нового значущого досвіду для школярів через поглиблення самопізнання, позитивне само прийняття, гармонізацію внутрішнього світу, особистісне зростання.

Таким чином, використання сучасних методик підтвердило свою ефективність у вихованні смисложиттєвих цінностей у школярів основної та старшої школи та можуть використовуватися у масовій практиці.

Література

1. Бондар Н.Є. Досвід арт-терапевтичного супроводу професійної соціалізації студентів психологічних спеціальностей / Н.Є. Бондар // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д.Максименка. XIX, ч.2. – К., 2007. – С. 33-39.
2. Виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості в позакласній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: монографія / [І. Д. Бех, К. І. Чорна, К. О. Журба, В. А. Киричок, І. М. Шкільна, С. В. Коновець]. – Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. – 176 с.
3. Полат Е.С. Метод проектов/Е.С.Полат. – М.Академия, 1999. – 184 с.

Зубалій М. Д., м. Київ

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ГОТОВНОСТІ ДО ЗАХИСТУ ВІТЧИЗНИ

У статті проаналізовано стан розробленості основних компонентів сформованості у старшокласників готовності до захисту Вітчизни в наукових працях і розкрито їх зміст з урахуванням сучасних умов військово-патріотичного виховання учнів допризовного віку в загальноосвітніх навчальних закладах.

Ключові слова: *патріотизм, гуманність, дисциплінованість, активність, самостійність, відповідальність.*